תלמוד בבלי · ראשונים · רא״ש · מפרשים · קרבן נתנאל · סדר מועד

קרבן נתנאל על תענית

רבי יעקב נתנאל ווייל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן נתנאל על תענית

רבי יעקב נתנאל ווייל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-נתנאל-על-תענית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

סעיף א 4
סעיף ב 6
סעיף ג 7
סעיף ד 7
סעיף ה 8
סעיף ו 8
סעיף ז 9
סעיף ח 9
סעיף ט 9
סעיף י 10
סעיף יא 11
סעיף יב 12
סעיף יג 14
סעיף יד 16
סעיף טו 18
סעיף טז 18
סעיף יז 20
סעיף יח 20
סעיף יט 20
סעיף כ 20
סעיף כא 21
סעיף כב 22
סעיף כג 22
סעיף כד 22
סעיף כה 24
סעיף כו 24
סעיף כז 25
סעיף כח 25
סעיף ל 25
סעיף לא 25
סעיף לב 26
סעיף לד 27
סעיף לו 27
סעיף לז 27
סעיף לח 27
סעיף לט 28
סעיף מ 28
סעיף מא 29

סעיף א

ה"ג אמר לו ר' יהושע:

ה"ג אמר לו ר"א אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר:

ה"ג אמר לו ר' יהושע א"כ:

ה"ג לא חייבו:

ה"ג א"ר חנינא בימות החמה אמר משיב הרוח:

מוריד הגשם מחזירין אותו. וא"ת מאי תקנתיה בחזרה הלא כבר קילל. כבר תירץ רש"י דלא התפלל תפלתו כהוגן ואינו נחשב למאומה מש"ה חוזר לראש הברכה. ועי' מ"ש הרב מעדני יו"ט בפ' תפלת השחר סי' י"ד בזה:

ויחזור לראש הברכה. היינו משום דר' חנינא לא אמר חוזר לראש התפלה משמע דאינו חוזר אלא לראש הברכה. דהא לא על חנם טבעו חכמים אבות לשלש ברכות. וכדי שלא תקשי לך הרי רב הונא ורב אסי תרווייהו ס"ל טעה בשלש ראשונות חוזר לראש. מש"ה מחלק רבינו דאם סיים כל הברכה ובירך ברכה לבטלה. הוי כמו דילג ברכה שלימה ואז חוזר לראש התפלה דבהאי עניינא קאמרי רב הונא ורב אסי דקאי אמתני' דהתם העובר לפני התיבה וטעה וכמו שפרש"י. וא"כ ר' חנינא ורב הונא ורב אסי לא פליגי:

ולי נראה דהא דקאמר כו'. דברי רבינו ישרים למוצאי דעת. דמבלעדי סברתו א"א לומר דחוזר למכלכל חיים כיון דלא הזכיר להתפלל תפלתו כהוגן. ומה שהתפלל אתה גבור עד מכלכל אינו נחשב למאומה. א"כ מן הראוי לחזור לראש הברכה ומ"ש הב"ח סי' קי"ד ס"ק ז' אינו דעיקר חסר מן הספר ראבי"ה ע"ש:

אלא יאמר משיב הרוח ומוריד הגשם. בלא חתימה כי היכי דלא להוסיף על ברכת שמונה עשרה. משא"כ בברכת המזון שחותם כיון דמסיים ברכות דאורייתא דברכת הטוב והמטיב ביבנה תקנוה:

אמר ר' יוחנן כל שלשים יום. נראה מזה הירושלמי שכך נמי אמרינן בר"ח ובחוש"מ אם נסתפק אם אמר ענין היום אם לא שצריך להחזיר. מיהו בפ' שלשה שאכלו גרסי' בירושלמי אם מסופק אם הזכיר בר"ח ובחוש"מ אין מחזירין אותו. כל בו סי' י"א. הובא בב"י א"ח סימן תכ"ב. ותמה עליו שלא נסתכל במאי דאתמר התם כו' ע"ש. וחלילה לומר כן על גברא רבה כרבינו מאיר. אלא שר"מ רמי דר"י אדר"י דשני מימרות בירושלמי בשם ר"י מיתני וע"כ צ"ל דיש חילוק בין הזכרת הגשם ובין אמירת המאורע דר"ח וחוש"מ. כיון דליכא שלשים יום שאין מזכיר יעלה ויבא בתפלה ובברכת המזון. כמו

שפסק רמ"א בסי' תכ"ב. ומשה אמת ותורתו אמת. ודלא כמ"א שם ס"ק ד'. כי כן מוכח להדי' מהני תרתי מימרות ירושלמי דסתרי אהדדי. ועוד נראה לתרץ קושיות ב"י. מה דאתמר התם בירושלמי אשכח תנא ופליג לא קאי אדר"י. כ"א על שמואל דאמר אפילו בודאי שכח אינו חוזר. ודלא כפי' ר"א הנדפס על ירושלמי גם הפ"ח בסי' תכ"ב פי' כן וזה ליתא. ותדע דאי קאי אדר"י. קשה מה ראיה מהך ברייתא דפליג. אימא דוקא תני ברייתא בודאי שכח דבזה מודה ר' יוחנן כדאיתא בירושלמי להדיא בפ' אין עומדין אבל בספק תנא הברייתא נמי סובר דאין חוזר ודו"ק. ואם תקשי לך אי קאי אשמואל אימא הך ברייתא איירי בהזכרת תפלה. ושמואל קאי בבהמ"ז דאין חיוב לאכול פת. י"ל מדלא קתני בברייתא מעין המאורע בעבודה כדקתני בברייתא דר' אושעיא בשבת דף כ"ה. וקתני סתם אומר מעין המאורע משמע בין בתפלה בין בברכת המזון:

וכן הדין נמי אחר שהפסיק. בסי' קי"ד כתב ב"י ונראה דלמנהג אשכנז מיירי שאינם מזכירין בימות החמה לא טל ולא מטר ע"ש. ותימה דאישתמיטתי' מיניה ירושלמי באותה הלכה בטל והזכיר גשם מחזירין אותו. משמע דלמנהג ספרד קמיירי. ולזה צ"ל ע"כ דהירושלמי לענין הפסקה קאי א"כ וודאי קשה מאי חידש תו רבינו שאומר וכן הדין. ונראה דנוכל לפרש דהירושלמי קאי לענין שאלה. דאף למנהג ספרד שמזכירין טל בימות החמה אם לא שאל טל ומטר לא יצא דתפלה היא כמ"ש רבינו פ' תפלת השחר סי' י"ד וכ"פ בש"ע סי' קי"ז ואי קאי אשאלה ה"א דלא קאי אהפסקה. לכן חידש רבינו ואומר וכן לענין הפסקה וא"כ הירושלמי קאי בין אהזכרה בין אשאלה:

ודאי הזכיר וחוזר. הא לאחר שלשים יום ודאי לא אמר ואינו חוזר. כיון דמורגל שלשים יום שלא הזכיר. ומכאן קשה על של"ה דפוס ווילמרשדורף דף ר"ו שהסכים עם הד"מ שבשמיני עצרת לומר צ' פעמים משיב הרוח ומוריד הגשם דאם ריחוק מהני קירוב לכ"ש אבל לנהוג בראשון של פסח צ' פעמים בדילוג אין נראה לו דמהני ע"ש. ולא אבין כיון דמדמה קרוב לרחוק א"כ אם בריחוק מוכח דמהני לענין הפסקה לאחר שלשים. ש"מ דאין לחלק בין עשיית מעשה לשב ואל תעשה אז נדע נמי דין זה בקרוב דהא בחד נושא הוא. והרמ"א כתב דין זה לענין הפסקה וצ"ל דהשל"ה חולק ארמ"א אדין זה נמי וסובר שהוא דעת עצמו. כמו שנרשם שם ואינו כן דהן הן דברי רבינו כאן ע"כ אין לזוז מדין זה וכל פעם סגי בצ' פעמים:

סעיף ב

ויהיו אגודות אגודות. בפסח בהפסקה י"ל בלא"ה אם מקצתן יזכירו אין תפלתם כהוגן וצריך לחזור ולהתפלל אך רבינו צריך טעם זה בשמיני עצרת. דאף אם לא הזכיר הגשם. לפי מנהג ירושלמי שאמר בימות החמה מוריד הטל. ואם אמר טל במקום גשם יצא. והא דלא חשו לאגודות בשאלה שמתחילין בערבית. משום דהתם א"א כי אף גם שמתחילין בשחרית לא פלטינן מזה. דלא אתו כולם לביהכ"נ משא"כ בי"ט זמן קהלה לכל היא ודלא כמ"א סי' קי"ז שדבריו אין להם שחר עמוד עליו:

ה"נ סבור שהזכיר מבערב והוא הוי מדכיר:

לפי שאין יכול להפסיק בין גאולה לתפלה. אבל אערבית אין מספיק טעם זה וצריך לשנויא קמא. דלא גרע מפסוקי יראו עינינו וקדיש שמפסיקינן בתפלת ערבית כמ"ש רבינו בפ"ק דברכות סימן ה'. ועוד שם בסי' א' בשם רב האי דבא"י לא איכפת להו למסמך גאולה לתפלת ערבית מכאן קשה על מ"א סי' קי"ד ס"ק ב' שיכריז ש"ץ בקול רם משיב הרוח בתוך התפלה. א"כ הדרא קושיא לדוכתא ויכריז בשחרית. גם בט"ז דוחק במה מחולק בעל המפה עם המחבר. ופשוט מדקאמר בירושלמי עד שיזכיר שליח צבור פי' המחבר הש"ץ ממש שמכריז קודם תפלת מוסף בלחש וכן הוא במהרי"ל בהל' שמיני עצרת בשם ר' חננאל. ורמ"א סמך מנהגו על המרדכי דהש"ץ לאו דוקא אלא השמש מכריז שהוא ג"כ שליח צבור ואפשר טעות נפל בדפוס. וכצ"ל במ"א שיכריז הש"ץ בקול רם משיב הרוח קודם התפלה: ה"ג

בין בלחש בין בקול רם. ר"ל בין ששמע מש"ץ שהכריז משיב הרוח קודם תפלה בלחש בין בתפלה שמתפלל בקול רם וב"ח סי' קי"ד סק"ג דחק בזה הרבה ע"ש ואיך עלה על הדעת שהש"ץ יאמר בלחש משיב הרוח ויאמינו הקהל:

והאי טעמא קאי אהזכרה ולא אהפסקה כי בי"ט הכל באין. ובגין דא צריכין לתרווייהו טעמי כי טעם האחרון אין מספיק אהפסקה אדרבה מטעם זה ה"ל להפסיק מבערב כדי שיבא המועד בטל. וטעם הראשון אין מספיק על ההזכרה כי בי"ט הכל באין לבהכ"נ:

הלכה כר"י. האחרון מזכיר ובי"ט ראשון של פסח האחרון אין מזכיר. וה"ה בשאלה אינו שואל מיום ראשין של פסח ואילך. דליכא למימר ששואל אחר הפסח כר"י או כר"מ. דהא לענין הזכרה פוסק בי"ט ראשון של פסח ומה במקום שאינו שואל מזכיר במקום ששואל אינו דין שיהיה מזכיר וכדפריך עולא. והא דלא פסיק רבינו להדיא כשם שמפסיקין בי"ט הראשון של פסח ההזכרה כמו כן פוסק מלשאול. י"ל דסמך אהך ק"ו כדפרישית אך קשה דבש"ס פריך ר"י אדר"י. ומשני תרי תנאי אליבא דר"י. וא"כ תמוה

מאד על מה הביא הרי"ף ורבינו הך מתני' עד מתי שואלין. הא לא קים לן כחד מינייהו כיון דקים לן הלכה כר"י דמתני' קמייתא וצ"ע:

ה"ג עד מתי שואלין:

ור' יוסי אומר כ"ה גירסת הרי"ף. ובש"ס ור"מ אומר וכן מוכח מפ' א' בתוספתא ע"ש:

סעיף ג

ברוך רוב ההודאות אל ההודאות. עיין פרש"י. והרמב"ם גרס ברוך אל רוב ההודאות. וכ"ה בש"ע:

סעיף ד

אמר ר"א הלכה כר"ג. תימה הלכתא למשיחא ל"ל. בשלמא על ר"א גופא ל"ק די"ל כמו שתירץ ר' חיים כהן דלא פריך הלכתא למשיחא. אלא בדבר עבירה דהוי מילתא דלא שכיחא כלל. כ"כ תוס' יומא דף י"ג. אבל ודאי על הרי"ף ורבינו קשה. ומה שתי' הר"ן בזה ע"ש בדוחק. ונראה דהך מילתא פסק ר"א לבני א"י אפי' לאחר החורבן כדאשכחן מילי טובא שהניחו לבני א"י כמו שנהגו בזמן בהמ"ק קיים. וא"ת בין להר"ן בין לדידי קשה הא לעיל (דף ד') משני תלמודא כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים דליכא עולי רגלים מזכיר ומשאיל מיום טוב האחרון. כאן בזמן שבהמ"ק קיים דאיכא עולי רגלים בהא אמר ר"א הלכה כר"ג ואין מתחילין להזכיר או לשאול עד ז' מרחשון אלמא הך דר"א איירי בזמן שבהמ"ק קיים. י"ל הך סוגיא אזלי לתרץ מילתא דר' יוחנן דאמר התחיל להזכיר מתחיל לשאול ע"ש. אבל מסדר תלמודא לא ס"ל כהך דר"י דהא תניא חנניא בגולה מתחילין לשאול ס' מתקופה ושמואל פסק כחנניא. ואילו לענין הזכרה לא מצינו דיש חילוק ביו בני א"י בין בני גולה דא"כ ה"ל לש"ס להעמיד הך ברייתא דחנניא אמתני' קמייתא לענין הזכרה ש"מ דלענין הפסקה קיי"ל כר"י פסק מלשאול פסק מלהזכיר. אבל לענין התחלה לא קיי"ל כוותי' ובהכי ניחא תרתי דר"י ל"ל אלא ר"י קמייתא היינו לדידן דפסקינן כוותיה אבל לאידך דר"י לא קיי"ל כוותיה והלכה כר"י דמתחילין להזכיר בי"ט האחרון של סוכות ולשאול לבני א"י בז' מרחשון הלכה כר"ג. ולבני גולה הלכה כחנניא ס' בתקופה מתחילין. ועוד ראיה דאיבעיא התם ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן והך איבעיא לא שייך אלא לבני גולה דבני א"י לית להו תרי יומי. ש"מ דלענין הזכרה מתחילין בשמיני עצרת ולענין שאלה הלכתא כחנניא ושמואל גופא הכי ס"ל. דפסק לענין שאלה כחנניא. ובהזכרה מתחיל במוספין:

ה"ג ובגולה עד ששים יום:
דבירושלמי בקשתיו ולא מצאתי:
היה הזרע אבד. לשון רבינו בתשובה שהעופות והעכברים יאכלהו:
וישר מאד בעיני. מ"מ בכל מדינות הללו לא נהיגין כוותיה. ולא עוד אם שאל אדם עד ס' בתקופה מחזירין אותו:

סעיף ה

והאידנא דבטלה כו'. סי' ז' בפ"ק דר"ה:
ודוקא היחידים אבל צבור לא. לא כתבה הרי"ף ורבינו אלא מפני תענית צבור שבא"י שיש להם נשיא דאלו בבבל אין תענית צבור לדחות ר"ח ואינך. ריטב"א:
ה"ג דבר הלכה בכל מקום ואפילו במס' כלה. שהיא קלה מ"מ כיון שיודע בכ"מ במס' זו ראוי למנותו על הצבור באתריה. יחיד כל ששואלין אותו בכל הש"ס ויודע ממנין אותו על הצבור ריש מתיבתא ועיין סוף אלו קשרים סי' ג':
והתלמידים אין עושין. כ"ה גי' הטור. ור' יוסי לא פליג אלא אהתלמידים וכ"ה ברמזים. אבל גי' הרי"ף והתלמידים עושין וכצ"ל:
ה"ג והתלמידים עושין:

סעיף ו

דבגשמים נמי אפילו לא ירד להן כל צרכן. וא"ת והא קתני לקמן (דף כ"ה ע"ב) עד מתי יהיה גשמים יורדין והצבור פוסקין מתעניתם ופליגי תנאים עד מתי ודאי שרוב גשמים ירדו. וי"ל דהתם קאי על פרק הראשון דקתני עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד כו' וכן פרש"י אבל בירדו גשמים קודם חצות שאוכלין ושותין ואומרים הלל הגדול לא קבעו חכמים שיעור זה. אלא אפילו לא ירדו כל צרכן:
אלא נראה לי לחלק כו' דצבור צריכין להלל ולהודות מתוך שמחה. ויש לדקדק לפי טעם זה הא דפריך לקמן (דף כ"ה) נימא הלל מעיקרא אבעי ורבא דאמרי תרוייהו לפי שאין אומרים הלל אלא בנפש שבעה. לפי ס"ד דלא ידע מהאי טעמא עדיפא הל"ל מאי שנא יחיד מתענה ומשלים ומ"ש צבור אם ירדו גשמים אין משלימין וצ"ע:
וכן משמע מתוך הרמב"ם שכתב. בפ"א מהל' תענית דין ט"ז. וביחיד אם התענה על צרה ועברה הרי זה משלים תעניתו דין ט"ו. והא דכתב רבינו משמע מתוך דברי רמב"ם. הלא כתב החילוק בפי' משום דיש לומר דמחלק בין יחיד לצבור ולא מטעמיה. אלא כמו שכתב דמשום טרחא דצבורא הקילו א"נ ה"ט בצבור לב ב"ד מתנה עליהן בכך.

אבל יחיד דברים שבלב אינן דברים. ונפקא מיניה בצבור אם מת החולה. להנך טעמי בצבור לא ישלימו. אבל לטעם רבינו אף בצבור ישלימו:

סעיף ז

שקבלו עליהן במקומו. אע"ג דהוא לא קיבל עליו התענית כיון דדעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שהלך משם שצריך לקיים גזרת וקבלת הצבור. ואצ"ל אם קיבל עליו בפירוש התעניות שגזרו הצבור דבכה"ג אפילו אין דעתו לחזור לא יחל דברו וכמ"ש התוס' נמצא דהך בבא דרישא איירי בין שקיבל עליו בפירוש או לא קיבל עליו התעניות. ובבא דסיפא לא איירי אלא בחדא גוונא. שלא קיבל עם הצבור ומ"מ יתענה משום מחלוקת או לצער בצרת הצבור. ועלה קתני שכח ואכל. אבל אם קיבל עליו עמהם התענית. אם שכח ואכל צריך לגמור תעניתו וצריך למיתב תענית לתעניתו:

סעיף ח

אסור לאדם שישמש מטתו בשני רעבון. וא"ת לוי שיוכבד נולדה בין החומות. וע"כ בשני רעבון שימש וי"ל דלכ"ע לא אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות כו'. תוספות ותמוה דהא אמר ר"ל אסור לאדם. ויש ליישב דודאי לכ"ע אסור. אלא דומיא דלוי ויוסף שלא קיימו פריה ורביה עדיין להם מותר מדינא אך יוסף נהג בחסידות והר"ן תי' לנכון קושי' תוס' ע"ש:

ה"ג אל יאמר אדם אלך ואוכל:

ה"ג ושחוט צאן וגו'. מה כתיב בתרי':

ה"ג ונסבאה שכר וגו' מה כתיב בתרי':

ה"ג אף אני אהיה עמהם בצער:

סעיף ט

ה"ג לר' יודן נשייא פוק עמן וצערך עבר. כלומר דצער הנשיא יעבור הגזירה ובע"י גרס וצערך עבד. והיא היא שצערו יעשה רושם:

ה"ג אמר רב יוסא הדא אמרה אילן תענייתא דאינון עבדין:

דלית נשיאה עמנא. ואין יכולים לקיים הקרא יצא חתן מחדרו זהו נשיא כמו כן איננו מחויבים לקיים הקרא דיואל קדשו צום קראו עצרה ודרשינן לקמן (דף י"ב) מה עצרת אסור במלאכה אף צום אסור במלאכה כמו יום הכפורים וה"ה בשאר חמשה עינויים כחומר תענית יו"כ. אבל כ"ד ברכות מתפללים אף בבבל דעל זה לא צוה הנביא. ובר"ן

שילהי פרקין כתב הטעם כיון דלית נשיא שיש בכחו לגזור על כל ישראל תענית הוי כתענית יחיד. וע"פ דרכו טרח לתרץ על מה שמתפללין בגולה כ"ד ברכות ולדברי רבינו ניחא וע"ש הכל באריכות:

כיון דאין תענית צבור בבבל. ונראה לי להביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן בנדרים דף י"ח סתם חרמים ביהודה מותר. כיון דרגילי שם כהנים אם אמר חרם סתם כוון לחרם כהנים ולא לחרם של שמים כ"פ הרמב"ם פ' שני מהל' נדרים וכן כל כיוצא בזה שאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון בני אדם:

ואינם אומרים תענית יחיד. דלא כש"ע סי' תקס"ח שכתב ומ"מ לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית הריני בתענית יחיד למחר. וכן כתב רבינו לקמן סי' י"ג ושמואל אמר בתפלת מנחה פר"ח יאמר בתפלת מנחה מחר אהיה בתענית ואצ"ל בתענית יחיד. וכן הוא ברמזים. ומ"ש הטור בסי' תקס"ג פי'. ר"ח שיאמר בש"ת הריני בתענית יחיד שיגרת לשון משום דקאי נמי אדרב והש"ע לקח הדין מהמרדכי עי' בב"י משם אין ראיה שכתב כן אליבא דרב דהוא סובר יש תענית צבור בבבל ועלה קמפרש רב שילא היכי ליעבד. יאמר הריני בתענית יחיד. אבל אנו דקיי"ל כשמואל אין תענית צבור בבבל. לית דין צריך בשש לקבל עליו תענית יחיד. כמו שהביא רבינו ראיה מתענית של בה"ב שאין מזכירין אפילו לכתחלה תענית יחיד גם ראיה שהבאתי מנדרים כדפרשתי. אך בתוס' דף י"ב ד"ה כל תענית איתא שצ"ל אהיה בתענית יחיד. ובב"י לא הזכיר מאומה מדברי תוס' ובאמת אין ראיה משם כי תוס' פי' אין תענית צבור בבבל שהיה להם הרבה גשמים. משמע הא שאר ארצות יש להם תענית צבור. אבל לפי מה שפירש רבינו וראבי"ה מפני שאין להם נשיא א"כ ה"ה שאר ארצות ולפ"ז אין לספק שמא תענית צבור קיבל עליו. ע"כ א"צ לכתחלה לומר אהא בתענית יחיד:

סעיף י

אלא אפי' בלילה נמי דלא כהרז"ה:

כאן בכניסתו כאן ביציאתו. וניחא להו לפרש בכניסתו היינו בכניסת התענית שהוא תפלת הערב ועיין בפ' במה מדליקין סי' י"ד ובמ"ש שם:

אגב סיפא. דהיאך יאמר ביום צום התענית הזה בערבית והרי לא התענה באותו זמן כל עיקר ע"י קבלה כמו שפרש"י שהיה בדעתו לאכול עד שעבר מקצת הלילה שעה אחת או שתי שעות ואח"כ נמלך ולן בתעניתו. ולכך תני בסיפא לרבותא אפי' למחר לאחר שקיבל תענית מ"מ אין מתפלל עננו כיון דלא קיבל עליו מאתמול בשעת מנחה:

והתענה כל היום. כמ"ש רבינו בסמוך סי' י"ב דבלא"ה לא הוי אפי' תענית שעה:

ה"ג למחרת אינו מתפלל תפלת תענית כיון:

סעיף יא

ר"ח גורס יחיד שקיבל. ולפי גרסתו מתורץ קושית תוס' אמאי נקט יחיד הלא בצבור נמי אמרינן אוכלין משחשיכה. דבתענית צבור לא תמצא שני ימים זה אחר זה. ואם תקשי לך לפ"ז אין מקום לספוקי אם קיבל עליו בשעת מנחה תענית שני וחמישי אי סגי בקבלה אחת דא"כ אפילו בתענית צבור דהא סגי' בקבלה אחת כגון בתענית שני וחמישי של גשמים אפילו שאינם רצופים. וי"ל דת"צ כי האי לא צריך קבלה ותענית שני וחמישי דבתר מועדא לאו ת"צ הוא דהא כל יחיד צריך לקבלו על עצמו. ולשיעת הר"ן שכתבתי לעיל סי' ט' דסבר כיון דלית נשיא כל יחיד צריך לקבל על עצמו התענית א"כ הוי יחידים והיינו דברי רב הונא:

ה"ג פירש קיבל עליו במנחה:

למחר מתפלל תפלת תענית. ומסיים הרי"ף לן בתעניתו כלומר אם לא קיבל עליו התענית אלא יום אחד בלבד והתענה אותו יום ובלילה נמלך ולן בתעניתו למחר אין מתפלל תפלת תענית שהרי לא קבלו עליו מבע"י. ע"כ. ורבינו השמיט בבא זו שסובר ולן בתעניתו והתענה כל יום המחרת. וכבר כתב רבינו דין זה לגי' רש"י. אבל הב"ח בסי' תקס"ב ס"ק ג' מפ' דעת הרי"ף שלא לן בתעניתו כ"א הלילה לחוד ואח"כ אכל אינו מתפלל תפלת תענית משום דלא קיבל עליו מבע"י. הא אם קיבל עליו מבע"י אע"ג שאוכל אחר הלילה הוי תענית שעה. ומפ' התם דרב הונא פליג אדרב חסדא דאמר תענית שעה לא הוי אלא אם לא טעם כלום כל היום ע"ש באריכות ודבריו דחוקים חדא הא רב חסדא קאי אדרב הונא דקאמר הא דאמרת כו'. ועוד מאי פריך מדר' יוחנן. ר' יוחנן ס"ל כדרב הונא אלא שהרי"ף סובר דתענית שעה לא הוי אלא שמתענה כל היום כדרב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו תענית. אפילו תענית שעה והא דלא הזכיר תענית שעה. זה למדין מדאמר שלא קיבל עליו מבע"י. הא קיבל עליו מבע"י תענית לילה הוי תענית שעה:

ואיכא לספוקי. ומילתא דמבעי ליה פשיטא ליה להרב מרדכי שכתב ז"ל דכ"ע מודים דאם קבלו קודם תפלת מנחה ש"ד וכ"ש קודם לכן וכן נהגו לברך בשבת מקבלי תענית בה"ב ושוב א"צ לקבל ע"כ. וכן משמע מלשון ראבי"ה שהביאו רבינו לעיל סי' ט' שכן הצבור כשמקבלין עליהם תענית בה"ב כו':

סעיף יב

א"כ אין זה קבלת תענית ומותר לאכול. היינו אם אמר הריני בתענית דזה לא הוי תענית. אבל אם אמר יום מחר עלי שלא לאכול כיון שהוציא בלשון נדר אסור לאכול כן מבואר בש"ע.

ה"ג ומילתא דרב הונא הוי כתענית שעות:

אבל יום ראשון ודאי תענית הוי. דלא תימא דיום ראשון נמי כמו תענית שעה הוא דהא אכל ושתה כל הלילה ע"ז קאמר שהרי התענה יום שקיבל עליו. ר"ל אע"ג דאכל ושתה כל הלילה מ"מ קיבל עליו התענית במנחה:

וצ"ל שקבל עליו מאתמול. כ"כ תוס' שם באריכות:

ואי אפשר לומר כן מדקאמר. עיין מ"א סי' תקס"ב ס"ק ט"ו. ולכאורה אין הבנה לדבריו וביאור דבריו כך הוא במה שכתב אבל אם התחיל להתענות לשם חובה. ר"ל כיון דלא אכל בלילה כוונתו היה להתענות בפעם אחת ע"י צירוף יום ולילה או שני ימים ושני לילות. ולא להיות תענית שעה. וכיון שהתחיל להתענות לשם חובה לפי מחשבתו למפרע והקבלה היתה אח"כ לא הוי קבלה כלל. דהא לתענית שעה לא כיון ולתענית חובה לא נחשב כיון דהקבלה לא היה טרם שהתחיל להתענות ורבינו שהקשה על הרמב"ן שגירסתו היה שאני הכא דלא קיבל עליו מעיקרא הו"ל לשנוי שאני הכא דלא קיבל עליו ור"ל תענית שעה לא קיבל עליו. וכבר כתבתי שגי' הרמב"ן היה כך ולק"מ:

ה"ג דלא קיבל עליו מעיקרא:

ואמאי הא קיבל עלויה בלילה. ונראה שגי' הרמב"ן שאני הכא דלא קיבל עליה:

הלכך צ"ל דכל תענית צריך קבלה בתפלת מנחה. והב"ח סי' תקס"ב ס"ק ב' רוצה לפ' דברי רבינו היינו להתפלל עננו. אבל במחויב תענית יום שלם אפשר דיצא ידי נדרו אפילו לא קיבל עליו מבע"י. וההיא דשמואל דכל תענית שלא קבלו עליו מבע"י לא שמיה תענית להתפלל עננו דוקא עכ"ל. ודבריו תמוהים דא"כ עלה מסיים [ואי] יתיב מאי אמר רבה בר שילא דמיא למפוחא דמליא זיקא הא יצא ידי נדרו בתענית זה. ועוד הלא הרמב"ן [דמיקל] אפילו בשלא קיבל התענית משעת מנחה להתפלל עננו מ"מ אם הוא מחויב תענית שלם אינו יוצא בתענית זה אף כי רבינו דמחמיר דלא הוי תענית שעה אם לא שקיבל בשעת מנחה. פשיטא דלא יצא בתענית זה אם הוא מחויב תענית שלם:

אמר אביי לעולם קסבר מתענין לשעות והמתענה לשעות מתפלל עננו. בסימן תקס"ב ס"ה פסק המחבר כל תענית שלא קיבל עליו היחיד מבע"י אינו תענית להתפלל עננו או לצאת ידי נדרו ובהג"ה וי"א שמתפלל עננו. ולקח זה בהיקש מדברי ת"ה שכ"כ בתענית

יחיד שקיבל מבע"י אלא שלא השלים דמתפלל עננו כן כתב בד"מ ולבי מהסס דאם יתפלל עננו יעלה על דעתו שיצא ידי נדרו בזה. ומש"ה עדיף טפי להורות לו שלא יתפלל עננו כדי שידע מזה שזה התענית לאינו כלום נחשב. אבל בנדון מהרי"א שלא השלים תענית ואכל בחצי היום זה ידוע דלא מקרי תענית לא אתי לאחלופי שיסבור שיצא בתענית זה אם הוא מחויב יום שלם. ע"כ נראה להלכה שלא להתפלל עננו. אם לא ע"י דילוג תיבות צום תעניתנו כמ"ש הע"ז שם:

ה"ג דלא קבליה עלויה מעיקרא:

ולאידך פירושא קיבל עליו להתענות משש שעות ולמעלה וכו'. אבל אם קיבל עליו מאתמול משעת מנחה עד חצי היום לפי' זה הוי תענית שעות אפי' לא התענה כל היום:

פירש ר"ת היינו מתחלת שקיעת החמה כו' אבל שקיעת החמה היינו סוף שקיעת החמה. והוא זמן צאת הכוכבים. וקודם צאת הכוכבים שיעור ג' רבעי מיל הוא זמן בין השמשות כדמסיק רבינו סוף במה מדליקין סי' כ"ג והא דאמר ר"י התם משתשקע החמה עד הכסיף העליון בין השמשות איירי בסוף שקיעה. ור"א ממיץ וראב"ן הקשו עליו דהלשון משתשקע החמה משמע הקדמה כדאמר בהשוכר את הפועלים דף פ"ח משיפקסו עד שיפקסו מבעי' ליה (ור"ת מפ' לה כולה בסוף שקיעה ואמר משתשקע החמה ר"ל משיתחיל סוף שקיעה ולמעוטי סוף שקיעה ממש דהוא צאת הכוכבים) וע"ק מהא דאמר בבמה מדליקין במתא תרנגולין שהוא מבעוד יום טובא. ע"כ פירשו דיציאת הכוכבים הכוונה כשמתחילין הכוכבים לצאת בעובי הרקיע וכשהכוכבים מתחילין לצאת בעובי הרקיע השמש מתחיל לכנוס בעובי הרקיע וזהו לילה מן התורה שזהו מקרי יציאת הכוכבים ושקיעת החמה ומשך הזמן זה ד' מילין עד גמר יציאת הכוכבים שנראו לעין כל. וקודם זמן זה ג' רבעי מיל הוא בין השמשות דר"י סוף במה מדליקין. והנה מה שהביא רבינו כאן פי' ר"ת אין הכרע דאפשר לומר לחומרא נקיט לה לפי' ר"ת דצריך להתענות עד יציאת הכוכבים ממש. אבל לענין שבת ס"ל כר"א ממיץ שצריך להקדים כניסתו בזמן הנזכר. אבל בפ' יום הכיפורים סי' ח' מסכים רבינו עם פי' רבינו תם אפילו לקולא דא"צ לקבל תוספת י"כ כי אם מעט קודם בין השמשות שהוא שיעור מהלך אלף ות"ק אמות קודם הלילה (שהוא י"ג מנוטין וחצי כי שיעור מיל הוא ח"י מנוטין) וקושיא מתרנגולין יש לדחות דבמתא אי אפשר לתת סימן אחר לצאת מידי ספק ע"כ נתנו שיעור מרווח:

אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום הרי זו תענית שעה. וקשה דידיה אדידיה דין י"א שהיה אוכל ושותה בלילה והשכים בבקר ונמלך להתענות שאין זו

תענית כלל. י"ל דהתם קאי אמי שהיה מחויב תענית יום שלם ולכך לא הוי תענית כלל כיון דלא יצא ידי נדרו בזה והוא אדעתא דהכי לא קיבל עליה לכך לא הוי תענית כלל ומותר לאכול. והב"ח כתב ישוב אחר ולא ניחא ליה לתרץ ע"פ דרכי. שאזל לשיטתו דאף אם הוא מחויב תענית יום שלם יצא בזה היום. אמנם זה ליתא כדפרשתי ועיין בל"מ:

פי' דגם יום זה שהתחיל להתענות מקרי תענית. דהא דקאמר רב לוה אדם תעניתו ופורע גם בגוונא אם קבל עליו מאתמול התענית. וע"כ צ"ל דזה מקרי תענית אם התענה עד חצות:

א"נ נוכל לומר דלא פליג. וזהו שלא כדרך הרמב"ם דהא כתב וכן אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום הרי זה תענית שעות ובתענית שעות פסק דמתפלל עננו:

אלא לענין זה שצריך לקיים נדרו. וקשה לפ"ז לגי' רבינו רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית. ופריך מדר"י דאמר אהא בתענית עד שאבא לביתי וזהו ר"י דירושלמי. ומאי פריך אימא באמת לא היה מתפלל עננו. וכל מילתא דרב חסדא אינו אלא לתפלת עננו שצריך שתשקע עליו החמה ועיין בל"מ שהרגיש בזה:

סעיף יג

ולישנא דהגמ' לא משמע הכי. ולא הבינותי דבריו דהא לר"ת כשגמר בלבו הוי כאילו הוציא בשפתיו וקיבל עליו כפירוש מבעוד יום. ב"ח סי' תקס"ב ס"ק ב'. ולכאורה לא מקשה מידי דהא ר"ת בעצמו ס"ל הא דקאמר תלמודא קבלה אינו אלא בפה דהא דחיק במה דבעי קבלה בתפלת מנחה לכתחלה הוא דבעי הכי. ש"מ דהוא גופיה סבר דאין שייך קבלה אלא בפה. איברא דקושית הב"ח דהא דכתב ר"ת והא דבעי קבלה בתפלת מנחה. ה"ק כלומר דצריך לקבל דוקא התענית בתפלת מנחה ולא מקודם אפילו קיבל בפה לכ"ש דלא מהני הרהור קודם תפלת מנחה. וע"ז משני היינו לכתחלה. א"ל בדיעבד אם הרהר אפילו קודם תפלת מנחה הוי קבלתו קבלה. א"כ מאי האי שכתב רבינו דלישנא דגמ' לא משמע הכי. וצ"ל דכוונת רבינו אם שמואל לא אתא אלא למעט משחשיכה. הל"ל כל תענית שלא קיבל עליו מאתמול אינו תענית. אלא כוונת שמואל היינו שצריך לקבל דוקא מבע"י והיינו סמוך לצאת היום שעבר קודם שעות התענית בתפלת מנחה ושלא יקדים ושלא יאחר וכל שלא קיבל כך אין קבלתו קבלה:

ונ"ל דראיית ר"ת לא היתה אלא כו'. כל זה כתב רבינו לדעת עצמו. אבל ר"ת היה אומר אף כי לא גמר בלבו עד הלילה יכול להתענות ולהתפלל עננו ויצא ידי נדרו. כ"כ תוס' בשמו שם בע"ז:

ה"ג אבל לא עדיף הרהור של כל היום. וגי' הב"ח הרהור שמהרהר כל היום. ז"ל הב"ח שם ותימה שמשמע דס"ל דאם קבל עליו התענית בפירוש קודם מנחה כו' עד וזה ודאי תימה ע"ש. ואני אומר שזה ותימה הוא תימה כי מאין לקח משמעותו שאם היתה קבלה קודם מנחה אינו תענית לענין שצריך. להשלים נדרו ויכול לאכול. והלשון ולצאת ידי נדרו אטעתי' וסבר שה"ק שאינו צריך לצאת ידי נדרו ויכול לאכול וזה אינו שהכוונה אם קיבל עליו כבר מימים נדר להתענות יום א'. אין יוצא בזה חובת נדרו אם קיבל עליו תענית יום זה קודם מנחה. אלא שצריך לקבל בשעת מנחה ואז יוצא ידי נדרו:

ואם הרהר בשעת תפלה לענין זה ראייתו טובה ונכונה. אע"ג דבח"מ סימן רי"ב הביא הטור תשובת רבינו לענין אם הרהר בלבו כשיקנה שדה תהיה מקודשת לצדקה דלא הוי כלום. אף ע"ג דגבי קרבן כתיב כל נדיב לב. הא אסיק שם בשבועות דחולין מקדשים לא גמרינן. תי' בט"ז סי' תקס"ב דתענית הוי כמו קרבן ממש. כמו שאמר בתפלה יהא חשוב ומונח חלבי ודמי כע"ג מזבח. ואע"ג דכתב הרא"ש מדהביא ראיה מנדיב לב ומצדקה דמחשבת הלב כו'. היינו לפי דעת רבינו תם דמשוה צדקה לנדרים. אבל ליה לא ס"ל ע"ש באריכות. וכבר כתבתי דמ"ש רבינו ונ"ל דראיית ר"ת לא היתה כו' שזה הסכמת רבינו וא"כ ודאי קשה לדבריו מצדקה. ע"כ התי' הנכון כמ"ש הדרישה שם ס"ק י"ב דמ"ש רבינו ראיה מצדקה היינו צדקה דקרא דאיירי בצדקה דבדק הבית דומיא דמוצא שפתיך תשמור דדרשינן בפ"ק דר"ה דקאי אקרבנות ולזו מדמה ג"כ תענית דדומה לקרבן דבו נתמעט חלבו ודמו והנוסח יהי רצון כו' שיהא חלבי ודמי שנתמעט היום במקום קרבן. ועפ"ז ניחא מ"ש רבינו בפ' שבועות שתי' סי' י"ד אמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים דאינו שבועה עד שיוציא מחשבתו בשפתיו וה"ה לנדר וב"ח הניח זה בצ"ע. דהתם היינו נדרי צדקה בזמן הזה. ומ"ש רבינו כאן מסתברא כל ענייני נדר ילפינן מהדדי. היינו נדרי תענית דהוי כמו נדר קרבן. ויותר נראה להגיה שם תיבת ואם וכצ"ל וה"ה לנדר אם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין דהך שייכי אפי' בקרבן. כדקתני בפ"ג דתרומות נתכוין לומר עולה ואמר שלמים לא אמר כלום. ודכתיב נדיב לב היינו היכא דאין הדבור מכחיש מחשבתו שבלב. וכ"כ הר"ש ור"ע מברטנורה שם משנה ח':

בשעת התפלה. בכאן לא נחית להכריע או כרב או כשמואל מש"ה קאמר בשעת התפלה. לרב בזמן מנחה. ולשמואל בתפלת מנחה:

אמר רב במנחה כשיגיע זמן מנחה יאמר הריני בתעניתי יחיד למחר. כתב הריטב"א דלרב אפי' הקדים קבלה לתענית זמן מרובה הוי קבלה והאריך בראיות ע"ש. והמרדכי בשם ראבי"ה וכ"כ באגודה דשמואל מודה לרב אם קבל במנחה קודם תפלת מנחה ש"ד וכ"ש קודם לכן. אבל רבינו כבר כתבתי דלא ס"ל כן כמו שדייק לעיל על ר"ת מדקאמר כל תענית שלא קבלו עליו מבע"י לא שמי' תענית. משמע אפי' בדיעבד אין שם תענית עליו להתפלל עננו ולצאת ידי נדרו דהקבלה צריך להיות דוקא סמוך לקודם יום שמקבל עליו להתענות בו כדפרישית:

ולא משמע הכי כו' ועוד דפ' ב"מ. ואפשר לומר דכוונת השאלתות היינו שהיה אומר בשומע תפלה במנחה עננו ה' עננו ביום צום תעניתי כי למחר אשב בתענית ולא יותר וכמ"ש בהגה"ה בשם ראבי"ה ור"י שירלייאן ונסתלקו הנך קושיות:

נ"ל דה"ג דרב לא קאמר שיתפלל עננו בקבלתו:

ה"ג והראב"ד כתב לכאורה כשמואל משום:

סעיף יד

וקיי"ל כרבי. דהלכה כרבי מחבירו:

ישן ועמד הרי זה אוכל. פי' הר"ן לפי גירסת הרי"ף דהכי פריך מדקתני ועמד. משמע אף ע"פ שבירך ועמד משלחנו חוזר ואוכל. וכ"פ רבינו בסמוך. ולפ"ז איכא ליישב קושית הב"ח שהקשה על ב"י שסובר דהרי"ף ס"ל כשיטת הרמב"ם דלליש נא קמא גמר אסור וה"ה ישן. א"כ מאי משני בשלא סילק הא אכתי קשה מישן. י"ל דידע דאיירי במתנמנם ולא קפריך אלא מועמד. אבל גי' הש"ס גמר ועמד. ואפשר טעות נפל ברי"ף:

דגבי פסח הוי כשתי חבורות. זהו פרש"י שם. אבל התוס' כתבו שם דהוי כאוכל פסח בשתי מקומות וכ"פ הרשב"ם:

ה"ג א"צ לברך למפרע וכו':

ה"ג צריך לברך:

בדברי העוסקים בעסק מו"מ. ויותר נראה להגי' בדברי הפוסקים:

ה"ג מדחזינן לגמרא דקא טרח:

ה"ג שמעינן דהלכתא:

ועוד דאיסורא דרבנן הוא. אע"ג דלקיים נדרו הוי דאורייתא. מכל מקום מדיכול לאכול עד השחר ואנן באים לאוסרו מכח היסח הדעת ובהא פליגי הני לישני ואיסור זה דהיסח הדעת הוא מדבריהם:

ה"ג הלכך בין סילק:

ה"ג ושותה עד:

וכ"ש ישן לאונסו בתוך הסעודה. דהוי דבר הרגיל והוי כאלו התנה. ואין להקשות לפ"ז מאי פריך ללישנא בתרא מהברייתא ישן ועמד. הוי ליה לשנויי דהברייתא איירי בישן תוך הסעודה. י"ל כמו שכתב רבינו ישן ועמד משמע ישן על מטתו אחר גמר סעודה. וריטב"א תי' דאי בישן תוך הסעודה הוי מילתא דפשיטא. ורמב"ן תי' דהוי מצי לשנויי הכי אלא דהתלמוד בא להודיע לנו החילוק בין ישן למתנמנם:

ישן לאונסו בתוך סעודתו דמותר לאכול. כך היא סברת רבינו דללישנא בתרא סילק מותר וגם ישן תוך הסעודה. ואינו אוסר כי אם סילק וישן אח"כ כך שיטת הטור ור' ירוחם והר"ן הוכיח פי' הרי"ף כמ"ש רבינו דאם ישן תוך הסעודה ללישנא בתרא הוי היסח הדעת. א"כ מאי האי דכתב הרי"ף דהלכה כלישנא בתרא לקולא הא בכל לישנא יש חדא לחומרא וחדא לקולא. דללישנא קמא גמר הוי הפסק. וישן תוך הסעודה לא הוי הפסק וללישנא בתרא להיפך. אבל הב"י סי' תקס"ד רוצה להשוות דעת הרי"ף לדעת הרמב"ם דללישנא קמא סובר דגמר הוי הפסק וה"ה ישן בתוך הסעודה וללישנא בתרא מקיל בגמר ואינו אוסר אלא בישן ואפי' בתוך הסעודה ע"ש באריכות. ועפ"ז פסק בש"ע כן. ותמה אקרא. איך לא ראה דברי הרי"ף שכתב ז"ל ואיכא מרבוותא מאן דכתב. הכין קיי"ל דלגבי תענית דאכיל בלילה ומפסיק אם גמר וסילק לא יאכל אבל אם לא סילק ודעתו עוד לאכול אע"פ שישן עומד ואוכל. והאי מימרא דיליה אתי' כלישנא קמא ע"כ. ש"מ דפי' רבינו אמת בדברי הרי"ף דללישנא קמא ישן מותר וצריכין אנן להשוות דברי הרמב"ם לדעת הרי"ף רבו. דמ"ש הרמב"ם ישן אסור היינו לאחר גמר סעודה וכ"כ הל"מ. נמצא למידין. כיון דרי"ף וגם הרמב"ם יש לפ' הכי ורבינו והר"ן והטור ורי"ו כולם ס"ל דבעינן תרוייהו גמר וישן. קיי"ל להלכה כן. וכ"פ הט"ז. ודלא כש"ע סי' תקס"ד ודלא כמ"א שלא יצא ידי חובת ביאור בזה:

כיון דאמר זמן קבליה עליה וכו'. יש להקשות מאי ראיה מפ' בכל מערבין התם שאני שבירך זמן. ואם יאכל נמצא שבירך ברכת זמן על חנם והוי ברכה לבטלה. אבל אם קבלה עליו מנלן דאסור למיכל. וי"ל מדמייתי הש"ס ראיה מהך דר' ירמיה בר אבא דצריך להבדיל ממלאכה כשמתפלל של שבת בע"ש ה"ה הכא כשאמר זמן. ש"מ מבלעדי ראיה

זו. ה"א אפי' כשאמר זמן א"צ להבדיל מאכילה ושתיה. נמצא הך דאסור למיכל ש"מ מכח קבלת התענית ולא משום דהוי ברכה לבטלה וזהו שרמז הרי"ף בתיבת וכו':

באיכה רבתי. באלפא ביתא תליתאי בפסוק ויגרס בחצץ:

ה"ג אמר ריש גלותא לזמוני:

הוא דהוי קבלת תענית. עיין לקמן בסימן ל"ט השגה על מ"א ע"ש:

סעיף טו

מהו שיטעום. אם צריך מלח או תבלין והדר פולט:

לבד מיה"כ וט"ב. דחמירי בחמשה עינוים. והתוס' שם כתבו ה"ה שאר צומות הכתובים היינו י"ז בתמוז ואינך תענית צבור:

כי היכי דלא לבלע כלום. ויתר מרביעית אי אפשר דלא בלע מידי:

סעיף טז

היכא דאיכא צערא או אונס. שנזדמנת לו סעודה של מצוה וכגון משום אדם חשוב כעובדא דר"י בר אידי:

מכלל דרב במצטער קאמר כו'. דאי בלא מצטער. ה"ל לשמואל לתמוה על רב למה לוה ופורע הלא יכול להתענות היום בלא צער. אלא ע"כ רב במצטער קאמר ולהכי מתמה שמואל הלא מצי לצער נפשיה על מה שרינן ליה ללות ולפרוע:

אלא מאומד הדעת אמרינן שהיה בדעתו להתענות יום אחד. דאיירי שקיבל מקודם להתענות יום א'. ועכשיו עלתה בדעתו להתענות למחר וקיבל עליו בתפלת מנחה. על כל זה אמרינן לא לקבוע יום זה לחובה אם יצטער בתעניתו:

מירושלמי דנדרים. פרק קונם הלכה א'. ועיין לעיל סוף סי' י"ב:

ולגמרא דידן דכל תענית. זהו אם נאמר להשוות יחד בבלי וירושלמי. ואם חולק על הבבלי. אין צריך להתיר מטעם הראשון שמאומד הדעת אמרינן שלא לקבוע יום זה לחובה:

ה"ג לפי שיכול:

ואי איירי ביום זה ניחא. ועם כל זה אין צריך להתיר נדרו. וס"ל לרב דלוה ופורע. דאומדן דעת שלא קיבל עליו יום זה לחובה. אלא שהיה בדעתו להתענות יום א' וקיבל עליו יום זה ומש"ה אי לא מצי מצער נפשיה יתענה ביום אחר ובאידך לישנא שמואל מודה לרב מהאי סברא ודלא כהאלגזי בס' אהבת עולם דף ס"ב ד' דהירנפורט. שנתקשה בזה ואומר דטעמיה דרב כסברת הראב"ד ואינו דהא רבינו משיג בסמוך על הראב"ד:

דאי ביום סתם למה לא ישלם. השתא ס"ד דיום סתם היינו שקיבל עליו להתענות יום א' סתם. והיום מתענה ולא קיבל עליו מאתמול בשעת מנחה הריני בתענית למחר ומש"ה קשה למה לא ישלים. ובפ"ק דשבת סי' כ"ה תי' שם רבינו בגוונא דאיירי ביום סתם עיין שם:

ה"ג וא"ת ר"י בריה דרב אידי אמאי לא קאמר וכו'. לכאורה אין הבנה לקושיא זו דהא רב ס"ל לוה ופורע אפי' ביום זה וקייל"ן כוותיה. ונראה דקושית רבינו אמאי לא הוכיח דתלמודא דידן לא ס"ל הך דירושלמי דלשיטת ירושלמי אמאי לא קאמר יום זה קבלתי עלי והריטב"א באמת מייתי ראיה דמיירי רב ביום זה מכח הך קושיא ע"ש:

ה"ג למה שהבאתי ראיה:

ויום סתם דהיינו שקיבל עליו להתענות יום א' ובמנחה קיבל עליו להתענות אותו תענית למחר. ולכאורה מדהוצרך רבינו לדחוק ולהעמיד דיום זה קבוע לו תמיד. משמע אבל קיבל עליו במנחה להתענות למחר אף שלא קיבל עליו תענית יום א' מקודם הוי תענית סתם כ"כ הב"י סי' תקס"ח. וכ"כ הגהת אשר"י בפ"ק דשבת ולפי דבריו דברי רבינו סותרים אהדדי דבפ"ק דשבת סי' כ"ה ס"ל דבכה"ג הוי יום זה. אם לא שקיבל תענית יום א' מקודם. וע"ק דהא רבינו מוכיח דאם קבל עליו יום סתם ואח"כ קיבל התענית עליו במנחה דזהו הוי תענית סתם דע"כ צריך לפרש כן דהאיך תמצא כו'. הוכחה זו אינו אלא כשקיבל עליו יום סתם מקודם אבל בשלא קבל עליו מקודם ובמנחה קבל התענית למחר דזהו יהיה כיום סתם מנא לן הא. והב"ח

דהיאך תמצא שקיבל עליו יום סתם. וקשה דמהירושלמי גופיה מוכח דאיירי שקיבל עליו תענית במנחה. דאלת"ה היכי שמעינן דרב ס"ל מתענין לשעות. וי"ל משום דהוי הכל קשה על ירושלמי מנא לן להכי הוכיח רבינו דע"כ צריך לפ' כן דהיאך תמצא:

כאלו מתנדב מחלבו ודמו לגבוה ותמורתם יתן לעניים. והריטב"א כתב מטעם ראשון לחוד דלא הוי כנדרי איסור אלא כנדרי הקדש שנודר לדבר מצוה לשפוך חלבו ודמו לפני הבורא. ומפני זה יכול ללותו. וכן כל נדרי מצוה האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת כו' ע"ש באריכות. אבל הראב"ד ורבינו לא נהירא להו. דאין הנושאים שוים ומי שמקבל עליו תענית הוי כמו נדרי איסור. אם לא בצירוף שבתענית יתן התמורה לעניים מש"ה הוי כמו נדרי צדקה:

נמצא שאין התשלום שוה. וכיון שכן הוי התענית נדר איסור והך דלוה ופורע ליתא מהך טעמא דראב"ד אלא כמו שכתב רבינו לעיל אומדן דעת שלא לקבוע יום זה לחובה וכדאמרן:

סעיף יז

ה"ג והיכן הוא אמרה רבי זירא בשם רב חונא:

תימה א"כ היאך אדם לוה כו'. דמסתמא בימי אמוראים היו מתפללים עננו ונמצא שקרן בתפלתו ועם כל זה יש לדחות דקאמר רב הך דינא אם אירע שלא התפלל עננו. משום הכי מקשה ועוד לעיל (כו'.) ויש לדקדק הא רבינו אסיק לעיל סי' ט"ז דמקרי תענית מה שהתענה מקצת היום אף כשקיבל עליו בתפלת מנחה הריני בתענית למחר. וי"ל ה"מ לענין שא"צ לשאול על נדרו אבל לענין עננו לא מקרי תענית כמ"ש רבינו לעיל ס"ס י"ב:

ולימא ליה כבר התפללתי תפלת תענית. ובתוס' ד"ה לן דף י"א דחו ראיה זו דלא היה בדעתו להתענות מבעו"י ולא קבל עליו ע"כ. ורבינו ס"ל דבתענית חלום כיון דמשמיא הוא דרמו עליה הוי במקום קבלה מעצמו כמ"ש הב"ח וט"ז סי' תקס"ב. וא"כ בסתמא התפלל בשחרית עננו:

סעיף יח

ה"ג היכי עבדי:

והזקנים בודקין על מעשה אנשי העיר וכו'. ובסי' תקע"ו ס"ק י"ב כתב מ"א וז"ל תמה אני למה אין עושין כן בזמנינו וידוע שזה עיקר התענית כמבואר במשנה ובגמרא פ"א דתענית ע"כ ולי נראה דכנופיא ילפינן מדכתיב אספו זקנים. והדר כתיב קדשו צום קראו עצרה. וצום ועצרה ממלאכה אין בבבל כיון דאין נשיא וכדפרישית לעיל סי' ט' מש"ה אין אסיפת זקנים. א"נ כמ"ש הריטב"א הטעם שאנו קורין בתענית ויחל ולא ברכות וקללות כדתנן במגילה. כדי לעשות היכר שנדע דלאו תענית צבור הוא ה"נ איכא למימר בהך מילתא שלא לעשות כינופיא מהאי טעמא:

ה"ג וכתיב ובמנחת:

סעיף יט

וכן הלכתא. עיין לעיל סי' ט':

סעיף כ

ונראה דכ"ש דכיחידים דמו לענין עננו. הך מילתא מדברי ראבי"ה הוא. וה"פ דמה לענין שאלת מטר שאינה אלא תוס' בברכה כיחידים דמו. לכ"ש לענין עננו שהיא ברכה

בפני עצמה כיחידים דמו שאין היחיד קובע ברכה לעצמו. וכן אין קורין בתורה דהוי ברכה שאינה צריכה:

ה"ג ששמע מאביו רבינו יואל הלוי. ומרבו רבינו שמשון. כ"ה בטור סי' תקס"ו:

דבתוספתא קתני. בפ"ב דמכילתין. וטעות יש שם וכצ"ל תענית צבור נכנסין לבהכ"נ וקורין משא"כ בתענית יחיד וכ"ה במרדכי:

לא איבעיא להו למיקרי. ע"כ דברי ראב"ד:

ובארץ אשכנז עשאום קבע והכל מתענין. דברי רבינו הם וכאילו אומר דראב"ד מודה דבמדינת אשכנז כיון דהכל מתענין הוי תענית צבור לענין עננו וקריאת ויחל:

וסמכו להו מעשה דאיוב. קאי על מה שכתב הראב"ד ולאו על מילתא ידיעה עבדי להו. ע"ז השיג רבינו ואומר שעבדי ליה על מילתא ידיעה כמו שעשה איוב:

נראה לי דנהי דכיחידים דמו לענין שאלה. קאי אעיקרא דמילתא על רבינו יואל ורבינו שמשון:

אבל קהל מקבלים עליהם תענית. כתב הב"ח סי' תקס"ו ס"ק ג'. היינו דוקא שהתענית הוא על גזירה או על כל צרה שלא תבא עליהן כגוונא שכתב בתחילת דבריו בשם רבינו יואל דעליו קאי. אבל ללא שום צורך אלא לשוב בתשובה אין לו דין תענית צבור כל עיקר. והב"י כתב שיש מקומות נוהגין אפי' בכה"ג דין תענית צבור לענין עננו וקריאת ויחל. ואנו לא נהיגין הכי שהרי בער"ה שנהגו הכל להתענות ואפ"ה אין ש"ץ אומר עננו ולא ויחל עכ"ל. ותימה דהא רבינו נותן טעם לתענית בה"ב אולי חטאו ש"מ דאפי' לשוב בתשובה יש לו דין תענית צבור. ואדמותיב הב"ח מער"ה. לסייעינהו מער"ח שמתענין ואומרין עננו ויחל. וער"ה תי' מ"א דהיינו טעמיה דאין משלימין פוק חזי מה עמא דבר:

סעיף כא

באירוסין ובנשואין. לשון תוס' במגילה דף ה' וחמירי מט"ב שמארסין בו ע"כ. ודברי תוס' תמוהין מאד דאם אירוסין אסור אפי' בלא סעודה. א"כ לא ליתני ובנשואין דהוי ק"ו. אלא ש"מ דאירוסין אינו אסור אלא בסעודה ונשואין אפי' בלא סעודה הוי שמחה. וכן הוכיח מהרש"ל בפ"ד דיבמות סי' ל"ד מילתא בטעמיה ע"ש:

תנא בנין בנין של שמחה. מדשביק משא ומתן. משמע דמו"מ אסור אפי' אינו של שמחה כמ"ש תוס' ביבמות דף מ"ג. דליכא למימר מו"מ של צרכי חופה שהיא של שמחה דהא לא אסר אלא סעודה עצמה. ובמגילה דף ה' כתבו תוס' דוקא מו"מ של שמחה דומיא דבנין ונטיעה של שמחה. כתב מהרש"ל ביבמות פ"ד סי' ל"ד דקבלה בידו

שאין לסמוך על תוס' במס' קטנות נגד תוס' על מס' גדולות ע"ש. ומה שהוכיח תוס' שם דבשאר בנינים מותר ואין לך משא ומתן גדול מזה אלא ש"מ דוקא מו"מ של שמחה. נראה לי דאין זה הוכחה דהא הב"י כתב בשם הר"ן בנין שא"צ אלא להרווחה בעלמא אסור. ובית חתנות אפי' אינו להרווחה אסור. וא"כ בנין שאינו של שמחה אינו מותר אלא כשצריך לו ולא להרווחה. משא"כ מו"מ הוא להרווחה ודלא כמ"א סי' תקע"ה ס"ק ו' שאינו אוסר מו"מ אלא של שמחה. אך בזמנינו הכל שרי משום שיש לנו משא מלך ושרים והוי הכל לחיי נפש ולא להרווחה כמ"ש תוס' בפ' איזהו נשך היתר זה לענין רבית דנכרי כ"כ מהרש"ל שם סי' ל"ד וט"ז בסימן תקנ"א ס"ק א' ע"ש:

פי' כותלו של בית חתנות. ואפי' שאין בו סכנה כ"כ הט"ז סי' תקנ"א ס"ק ב':

ובלבד יחיד על הצבור. היינו בפני צבור ובשביל צבור אבל היכי דמתפלל בינו לבין עצמו בביתו שפיר דמי כ"כ רבינו בפרק הקורא עומד סי' ד' ע"ש: פ"ב

סעיף כב

ה"ג מוציאין את התיבה:

ה"ג ונתבזה בעונינו:

ולמה יוצאין לבית הקברות. אסור לדרוך על הקברים משום דאסור בהנאה הגהות אשר"י. וביד סי' שס"ד בט"ז ס"ק א' מביא ראיה ממסכת ב"ב דף ק"א דאין איסור ע"ש. ותמהני עליו. דשאני התם דהקברים היו בכוכין. נמצא הקרקע שע"ג קרקע עולם היא. משא"כ קברים שלנו הוי תלוש ולבסוף חיבור ואסור בהנאה. ואין היתר ללילך על הקברים כ"א לצורך ואז הוי לא אפשר ולא מכוין:

ה"ג כלומר מצוייר הוא לחכם ועומד. וכ"ה בטור:

ה"ג איזהו חכם כל שמינוהו ב"ד פרנס על הצבור. הא דאמר לעיל אם אין שם זקן וחכם. אומר חכם מפ' עכשיו איזהו חכם:

סעיף כג

אדם שיש בו עבירה. פרש"י גזל ואינו חוזר לשלם הגזל וכן פי' הר"ן:

סעיף כד

ואלו הן זכרונות ושופרות. סדר ברכות עיין בטור סימן תקע"ט בשם הגאונים:

ה"ג ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש תלמוד הלכות ואגדות ובקי:

ביתו ריקן מעבירה. עיין פרש"י והרמב"ם פי' שלא יהיה אחד מבניו ומבנותיו בעלי עבירה:

ה"ג שלא יצא עליו שם:

הני מילי לתענית יחיד אבל תענית צבור לא גזרינן ביה. מדלא קאמר אבל לענין תענית צבור לא בטלה. ש"מ דאפי' לענין תענית צבור נמי בטלה. אלא דלכתחלה אין גוזרין על הצבור. והכי מוכח דקאמר הלכתא בטלה מגילת תענית והלכתא לא בטלה קשיא הלכתא אהלכתא ומאי פריך הל"ל הא לענין תענית יחיד והא לענין תענית צבור. ונפקא מיניה אם אירע שגזרו תענית אי לא בטלה לענין תענית צבור צריכין למיתב תענית לתעניתו. כדאמר בפ"ק דר"ה דף י"ח אמר להם ר' יהושע צאו והתענו על מה שהתעניתם. אבל אם בטלה רק לכתחלה אין גוזרין בדיעבד אם גזרו אינם צריכין להתענות על זה ובזה מתורץ קושי' הר"ן על הראב"ד. מהא דפשעה התם מהך ברייתא דלא בטלה מגילת תענית. ולשיטת הראב"ד אימא שאני התם דלענין צבור לא בטלה. דהכי פריך מדקאמר צאו והתענו ש"מ דלא בטלה:

וחנוכה ופורים לא בטלו. עיין פ"ק דמגילה סי' ח' תי' שם לדידן באופן אחר:

דדברי קבלה כדברי תורה ולפניו מותר. מקשין תינח פרזים מוקפין מאי איכא למימר דלגבייהו יום י"ד אסור משום דכתיבי במגילת תענית וא"כ לפניו אסור. ופ"ח אומר דבאמת המוקפין לא מתענין בי"ג. וזה דוחק ונראה דכוונת רבינו מש"ה מתענין בי"ג דפורים לא מקרי מגילת תענית רק לאסור של זה בזה ולא לענין לפניו ולאחריו. אך על זה תאמר מנ"ל הא לחלק בין הכתובים במגילת תענית. אימא לענין לפניהם ולאחריהם נמי נכתבו במגילת תענית. ע"ז אמר רבינו דא"א לומר כן דהא הוי דבר קבלה לגבי פרזים. ואין מן הסברה דפרזים איקרי מגילת תענית רק לאסור של זה בזה ולהמוקפין אפי' לאסור לפניו. ולאחריו הוא בהיפך. ע"כ מזה הטעם עדיף לן לומר דלענין לפניו ולאחריו יומי פוריא לא נכתבו במגילת תענית רק לענין לאסור של זה בזה לחוד. אך קשה לי דהכא משמע אף שהוא מגילת תענית כיון דהוי נמי דברי קבלה לא צריך חיזוק. והוא נגד התלמוד ערוך בר"ה דף י"ז. בג' בתשרי בטלה אדכרתא מן שטריא. ופריך תיפוק ליה משום יום שמת גדליה ומשני צום גדליה דברי קבלה וא"צ חיזוק. מש"ה כתבו במגילת תענית בג' בתשרי כדי לאסור יום שלפניו. אף שג"כ דכרי קבלה הוא. ואפי' למה שפירשתי. קושיא זו במקומה עומדת על סגנון זה מנ"ל לחלק. וליכא למימר דהוי י"ד דברי קבלה מ"מ אם במגילת תענית היא כתובה אסור יום שלפניו וצ"ע:

סעיף כה

ואפילו בתענית יחיד. ועפ"ז ניחא מ"ש תוס' בד"ה הלכה מתענה ומשלים אר"ח קאי דאי אחנוכה ופורים אינו יכול להתענות דיום משתה ושמחה כתיב (ור"ל דהמה כתובים במגילת תענית לעשות י"ט) והיינו תענית יחיד וכמ"ש בש"ע סי' תק"ע בשם הרמב"ם אם קיבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וי"ט או ר"ח חייב לצום אם לא יתירו לו. אבל אם פגעו בו חנוכה ופורים נדרו בטל ולא יצום בהם מפני שהן מדבריהם וצריכין חיזוק. ובהכי מתיישבת קושית מהרש"א שהניח בצ"ע שם בערובין. שהסוגיא שם הוא להיפך דבעי לאוקמי' הא דתניא מתענה ומשלים חנוכה ופורים. ולק"מ דהתם קאי אצבור שגזרו תענית והתחילו להתענות אין מפסיקין בחנוכה ופורים וכן פסק בש"ע סי' תקע"ב:

פירוש אם ירצה. וכל זה בתענית יחיד. אבל בתענית צבור לא מהני תנאי דלאו כדידיה תליא מילתא כמ"ש מ"א סי' רמ"ט. א"כ בחל ט"ב או שאר ת"צ בע"ש צריך להשלים. ובזה ניחא מה שמקשין בעירובין דף מ"ח. דפריך ומי עבדינן כר"י ורמינהו אין גוזרין תענית כו' מודה דאין משלימין וכן ט"ב שחל להיות בע"ש. ומאי פריך אימא הא דקאמר שאין משלימין היינו שאין מחויב להשלים. והא דקאמר מתענה ומשלים היינו אם ירצה להשלים. אבל לדברינו ניחא דהא [דווקא] בתענית יחיד אם רוצה להשלים אבל בתענית צבור צריך להשלים ואמאי קתני וכן ט"ב שחל להיות בשבת שאין משלימין: פרק ג

סעיף כו

ה"ג האמור:

ה"ג מתריעין עליהן מיד:

ה"ג האמור:

ה"ג ועל הבורות ועל השיחין ועל המערות:

בפרוס החג. פי' הר"ן שדרכן שמים המכונסים היו מתמעטין הרבה באותו זמן והיו צריכין להתמלאות באותו זמן. אבל גי' רש"י אפי' בפרוס החג. ועיין פירושו:

אותה העיר מתענה ומתרעת. קאי אעיר שלא ירדו עליה גשמים ועל עיר שיש בה דבר ומפולת:

עיר המוציאה ת"ק רגלי. לבד מטף ונשים וזקנים. כ"פ הרמב"ם. פי' הרב המגיד דלקח זה מלשון רגלי כדכתיב שש מאות רגלי הגברים לבד מטף. והר"ן כתב דדייק מלישנא המוציאה ר"ל בני עשרים היוצאים למלחמה. ומטעם זה נראה במה דקאמר בברייתא כגון כפר עמיקא ועכו. כלומר דכפרים הללו היה מנינם ביוצאי צבא לבד מטף ודומיהן:

ה"ג הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר ת"ר עיר קטנה המוציאה ה' מאות רגלי כגון כפר עמיקא ויצאו ממנה ג' מתים בשלשה ימים הרי זה דבר ביום אחד או בד' ימים כו':

ביום א' או בד' ימים איו זה דבר. עיין מ"א סי' קי"ד ס"ק י"ג:

סעיף כז

ה"ג מירושלים לעריהם וגזרו:

ה"ג ועוד גזרו תענית:

סעיף כח

על כל צרה שלא תבא על הצבור מתריעין עליהן. כתב הרמב"ם פ"א מהל' תענית מ"ע מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שלא תבא שנאמר והרעותם בחצוצרות וכו' ומד"ס להתענות וכו' ומריעים בחצוצרות בלבד בגבולין וכתב המ"מ והמחוור כדברי רשב"א. או שופר או חצוצרות עכ"ל. ואני תמה למה אין אנו נוהגין כן לתקוע בעת צרה. ואע"פ שאין ת"צ בבבל. מ"מ הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית. מ"א ריש סי' תקע"ו. ולי לק"מ דהא מקרא מלא וכי תבאו בארצכם וגו' והרעותם בחצוצרות. נמצא שמצות עשה מן התורה בארץ ישראל הוא וזה שכתב הרמב"ם ומריעים בחצוצרות בלבד בגבולין. היינו חוץ למקדש אבל מ"מ בארץ ישראל דוקא:

ה"ג עד מתי יהיו הגשמים יורדין:

סעיף ל

ה"ג ואחר חצות שנינו: פרק ד ה"ג

סעיף לא

ה"ג שחרית ומוסף מנחה ונעילה:

דאין אדם רשאי לאכול אלא לאחר תפלת מוסף. אבל טעימה מותר כ"כ ב"י סי' רפ"ו אבל הב"ח הוכיח שם דגם אכילה מותר מדינא דלא קיי"ל כרב הונא. לכן מי שחלש לבו מותר לאכול. ודברי ר"ח אינו אלא אם יחיד לפעמים אוכל. ומ"מ רוב עולם לא שכיחי בהו שכרות שאין אוכלים קודם תפלת מוסף:

ובאשכנז לא נהגו כן. כיון שמתפללין מנחה בעוד היום גדול אבל אומרים ברכת נשיאת כפים כיון שאם עלו הכהנים לא ירדו:

והועמד הצלם בהיכל. ע"י מנשה. וגי' הש"ס ורי"ף והעמיד קאי על אפוסטמוס:

סעיף לב

בהדי עובד כוכבים לישתמיט מיניה. ז"ל מ"א סי' תקנ"א ס"ק ב' לישתמיט מיניה עד ר"ח אלול. רי"ו וכ"מ בגמרא. ואני אומר מלישנא דגמרא אדרבה משמע עד לאחר ט"ב בלחוד דהא רב פפא אמר הלכך דקתני ממעטין בשמחה לישתמיט מיניה ואיסורא דאין משמחין אינו נוהג אלא עד אחר ט"ב. וז"ל הזהר בפ' יתרו דף ע"ח ע"ב עשו נטל ברזא דיליה תרין ירחין תמוז אב כו' ואפי' אב לאו דיליה אלא ט' יומין אינון דילי' ולא יתיר ואתאביד ולא אשתכח ע"כ מש"ה לישתמיט מיני' דעובד כוכבים עד ט"ב דרזא דעשו ולא צריך יותר וכן עמא דבר:

ועוד דלישנא דמתני' דקתני ומלכבס מוכח כן. והש"ס דלא פריך לרב ששת מהך מתני' משום דאיכא למידחי ומש"ה עדיפא ליה למותיב תיובתא מברייתא דתני בהדיא כרב נחמן: ה"ג

לפי שאין חוששין לגיהוץ יפה. וטעם זה שייך אפי' בכלי פשתן חדשים. אבל הרמב"ן כתב הא דאין גיהוץ בכלי פשתן דוקא בישנים אבל בחדשים יש בהם משום גיהוץ. דס"ל דגיהוץ כדי ללבן הבגד מזיעה ולכלוך ובגד פשתן ישן מלוכלך יותר בטינוף וזיעה משום הכי לא מהני ביה גיהוץ. אבל בחדשים יש בהם משום גיהוץ:

ה"ג ט"ב שחל להיות בשבת אוכל כל צרכו ושותה כל צרכו:

ה"ג אם כן הכי נמי שבת זו:

ואסור לישא וליתן וכל העם ממעטין בעסקיהם. ובסי' תקנ"א בב"י אומר הך דממעטין מו"מ מדת חסידות הוא או במקום שנהגו ולכך השמיטוה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ע"כ ונעלם ממנו דברי רבינו במקום הזה ובר מן דין היכי ס"ד למימר דבמקום שנהגו קאי א"כ איך יליף מיניה ק"ו מהך מו"מ בפ' החולץ (יבמות דף מ"ג.) והרי"ף והרמב"ם שהשמיטו עי' בל"מ פרק ג' מהל' תענית:

וגבי אבילות אמרי' איפכא. אירוסין אסור ורבוי מו"מ וכבוס מותר: ה"ג

ה"ג איכא בט"ב מקום שאסור לספר:

וכן עמא דבר. והאידנא עמא דבר לאיסור. מהרש"ל. וכ"כ בהגהת ש"ע ובמנהגים שמכריזין בלילי שבתות דברים שבצנעא נוהג. אבל בליל טבילה מתיר השל"ה. אבל ברגל מחמירין באבל אפי' ליל טבילה דבכמה דברים מחמירינן באבל טפי מבט"ב כמו שמחלק מהר"ם מרוטנבורק:

סעיף לד

אפילו ממין א' של קטנית. כגון א' רכה וא' עבה:

ודג מליח יבש. או או קתני:

ה"ג וראב"ד ז"ל כתב אפי' תבשיל מגבינה קרי תבשיל. כ"ה בטור:

ותינוקות של בית רבן אינן בטלין בו. כ"ה גי' הרי"ף. אבל גירסא שלפנינו תינוקות של בית רבן בטלין בו משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב:

כדתנן אומר סימן לדבר כדתנן:

תמהתי למה נהגו שאין אומרים נחם אלא בתפלת המנחה. ובב"י סי' תקנ"ז נותן טעם משום דלעת ערב הציתו האש הלכך באותה שעה מזכירין שפלות ירושלים ואבליה ומתפללין על תנחומיה ע"כ. אע"ג דבשאר ימי המאורע כמו בפסח שיצאו לאחר חצות לילה מ"מ מזכירין בתפלת ערבית. נ"ל דקבעו בתפלת מנחה להודיע לעם שלא יאכלו בשר ויין עד חצות העשירי כמו שאמר ר"י אילו הוית התם קבעי בעשירי:

סעיף לו

ה"ג יעשה אדם עצמו ת"ח תניא נמי הכי רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם כת"ח כדי שיתענה תניא אידך רשב"ג אומר כל האוכל ושותה בט"ב כאלו אוכל ושותה ביוה"כ ר"ע אומר כל העושה מלאכה בט"ב אינו רואה סימן ברכה לעולם וחכמים אומרים כל העושה מלאכה בט"ב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה וכו':

סעיף לז

במדרש איכה באלפא ביתא תניינא:

באיכה רבתי. באלפא ביתא קדמאה בפסוק ראשון:

סעיף לח

ונהגו שאבל הולך בליל ט"ב. היינו אבל לאחר שלשה וכן מוכח מראי' שהביא מברייתא ודלא כמ"א סי' תקנ"ט סק"ח ועי' מ"ק סי' פ"ד מה שהשגתי עוד שם על מ"א בזה:

ומכיון שקיבל עליו קצת אבילות. אין לפרש שקיבל עליו התענית בפה. דא"כ אסור לאכול ולשתות ורבינו חולק על הרמב"ן ואומר ודבר תימה הוא שיהא מותר לאכול ולשתות ויהא אסור לרחוץ. אלא ה"ק כיון שאכל סעודה מפסקת מסתמא קיבל עליו

בדעתו קצת אבילות. א"נ בשקיבל עליו בפירוש ומ"מ מתמי' עליו לשיטת הרמב"ן שהביא הטור בשמו דאפי' קבל עליו בפירוש יכול לאכול ולשתות אח"כ. והראשון עיקר דקאמר תו ולא כן עמא דבר. ואם קיבל התענית בפירוש קים לן דאסור ברחיצה:

ה"ג ושמא ראה דברי ר' יוסי בר' יהודה:

דאיכא למימר מתני' איסור דפסיקא ליה קתני. כלומר מה ששייך עכ"פ לסעודה מפסקת:

איסורא דתלי בקבלת עצמו לא קתני. לפי' האחרון הוא בקבלה ממש. ולפי' ראשון הוא בסתם מה שינהג מסעודה מפסקת ואילך לא קתני:

ה"ג שפירש מאכילה:

דאיכה רבתי. באלפא ביתא תליתאי בפסוק ויגרס בחצץ. ובתוס' מביא בשם ירושלמי והוא טעות. ובתוס' דעירובין דף מ"א איתא להדיא בשם מדרש איכה:

והיא מתנגבת שלא תהיה בה טופח ע"מ להטפיח:

ה"ג לכלוך וחבלי שינה. דהא לפלוף מותר להעביר אפי' במים כמ"ש רבינו בסמוך סי' ל"ט:

סעיף לט

ירושלמי כו'. ובפרק בתרא דיומא הלכה א':

מרחיץ ידיו ומעביר על פניו. זה לשון הטור סי' תקנ"ד ירושלמי ט"ב רוחץ ידיו ומעביר על עיניו פי' לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת ע"כ. וגירסתו היה על עיניו. וכ"פ בש"ע שם סעיף י"א:

ואם היה לפלוף על גבי עיניו. לשון זה מדברי רבינו ולא מהירושלמי.

וכן כתב הר' יצחק בן גיאות. שם ביומא גבי יוה"כ בפ' בתרא דיומא סי' ז':

סעיף מ

דכי אסור למיכל באפוקי שבתא. כו' לא מבדיל בתרי בשבתא. מלשון הרמב"ן זה דאסור למיכל דכיון דאיבדל קבלי' לט"ב ואסור לשתות מכוס. דייק מ"א סי' תקנ"ו דמשמע מפלג מנחה ולמעלה מודה הרמב"ן אם קיבל עליו התענית אסור לאכול שהוא כיום מחרת עצמו. וכ"כ בסי' תקנ"ג בשמו ע"ש. וליתא דודאי ס"ל להרמב"ן אף אם קיבל עליו התענית מותר לאכול חוץ מעיו"כ שהוא מדאורייתא. וכ"כ הטור להדיא בסי' תקנ"ג בשם הרמב"ן והכי איתא במלחמות בפ"ק דתענית. והכא היינו טעמיה כיון דאיבדל אם יאכל אח"כ הוי ברכה לבטלה כמו בעיו"כ אם אמר זמן אבל בלא הבדלה מותר לאכול

אח"כ ואוכל תו סעודה מפסקת ומה שהביא ראיה מלשון ב"י סי' תקנ"ג. אגב שיטפי' לא דק דהרמב"ן בתורת האדם אינו כותב כן רק לדעת הרי"ף לתרץ דבריו והוא אינו סובר כן:

ומטעימין ליה לינוקא. וה"ה אם חל מילה ביוה"כ או בט"ב מברכין על הכוס ומטעימין לי' לינוקא וכ"כ תוס' בפרק תולין (שבת דף קל"ט) ד"ה וליתן:

ולא שכיחא כולי האי. לפי דעת הרמב"ן כשיש מילה ביוה"כ אין משקין לתינוקות דלמא אתא למיסרך אלא מברכין בלא כוס. או נותנין לתינוק הנימול. וכ"פ בש"ע סי' תרכ"א. והתוס' שפוסקין דמשקין לתינוקות ס"ל דכשותא בכרמא הוי מילתא דשכיחא בכל שתא ושתא כמ"ש הר"ן שם. אבל מילה הוי מילתא דלא שכיחא מש"ה לא גזרינן דלמא אתי למיסרך. ובט"ב אם יש מילה י"ל דס"ל ג"כ דמטעימין ליה לתינוק הנימול כמו ביוה"כ וכ"כ הב"ח. א"נ ס"ל כמו שפסק המחבר ורמ"א סי' תקנ"ט דנותנין לתינוקות כדי שלא תהוי ברכה לבטלה שסמכו חכמים על לא תשא בתמורה. ודלמא אתי למיסרך הוא ג"כ ספק במילי דרבנן. ואין ספק דוחה את הודאי:

שפעם אחת היה רבינו יהודה אונן. עיין באורך בפ' מי שמתו סימן ב':

סעיף מא

וכן הוא אומר. ר"ל שהוא הבחור אומר לעומת בנות ישראל אל תתנו עיניכם ברוכבי הסוסים המצוים לכם כמו שאמרו הטיילין בכל יום. תתנו עיניכם בבחורים לומדי תורה. צאינה וראינה וגו' ביום חתונתו זהו מתן תורה ומאז פירש משה רבינו מן האשה. וכמו כן כל ת"ח יש לו ניצוץ ממשה רבינו וצריך לסרס עצמו בששת ימי המעשה ולעלוז באשה אשר אהב זו תורה כל ימות החול ועונת ת"ח משבת לשבת. וביום שמחת לבו זהו בנין בית המקדש. וצריכין כהני משמר לפרוש מאהליהם בכל השבוע משום עבודת הקודש המוטל עליהם. והני נשי זכיין בנטרו לגובריהו ועמי הארצים כשבאו לידי יסורין וזקנה מתים ברעב. אבל התורה אינה כן נותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו: